

УДК 339.72

Насадюк І.Б.*

РОЛЬ ЄВРО У ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИНАХ КРАЇН ЦСЄ І УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Запровадження спільної валюти зіграло значну роль у закріпленні міжнародного статусу європейського фінансового ринку і самого євро. Зона євро є другою у світі за розмірами валютною зоною після зони долара, але першою у Європі, створюючи зону тяжіння валютно-фінансових відносин країн регіону. У 2009 році частка євро у міжнародних боргових зобов'язаннях досягла 31,4%, у глобальних офіційних резервах - 27,3%, у міжнародних кредитах - 20,3%, у міжнародних депозитах - 42,8%, у валютних операціях на міжнародних ринках - 42,8% (із 200%). Всі країни Центральної і Східної Європи, що вже є членами Європейського Союзу (країни Балтії, Чехія, Угорщина, Польща, Болгарія, Румунія) або не є такими (балканські країни), орієнтують свою валютно-курсову політику на зону євро.

Після запровадження євро для країн Центральної і Східної Європи була характерною тенденція зростання частки зони євро у зовнішній торгівлі цих країн, але з 2004 року роль країн зони євро як торговельних партнерів постійно зменшується. Так частка країн зони євро у експорті Чехії зменшилась з 0,65% у 1999р. до 0,62%, Угорщини - з 0,62% до 0,55%, Естонії - з 0,49% до 0,38%, Литви - з 0,36% до 0,30%, Латвії - з 0,41% до 0,32%, Польщі - з 0,60% (2004) до 0,58%, Словаччини - з 0,49% (2004) до 0,39% відповідно. Аналогічна ситуація спостерігається і у імпорتنих відносин зазначених країн. Так, якщо у 1999р. на країни ЄМС припадало 73% імпорту Чехії, то в 2009 році - 67%, Естонії - 40% і 34%, Угорщини - 73% і 58%, Литви - 36% і 27%, Латвії - 30% і 20%, Польщі - 58% (2004) і 56%, Словаччини - 56% (2004) і 49% відповідно.

Для України, як і для інших країн ЦСЄ, характерно збільшення ролі країн зони євро до 2004 року, проте не так виразно: з 16% у 2001 році до 18% у 2003 році, а надалі відбулося зменшення частки експорту, що припадає на країни зони євро - до 12% у 2009 році. Частка імпорту із зони євро складає приблизно 19-20% і залишається стабільною у 2001-2009 роках [1].

Проте незважаючи на падіння відносних обсягів торгівлі з країни зони євро у Чехії, Польщі, країн Балтії, Болгарії, Румунії спостерігається збільшення використання євро у торговельних операціях як з країнами Європейського Союзу, так із іншими країнами світу. Так частка обсягу зовнішньоторговельних експортних контрактів, де валютою ціни є євро, зросла з 68,7% у 2002 до 74% у 2009 в Чехії, з 57,2% до 66,1% - у Польщі, з 53,8% до 59,1 (2008) - у Естонії, з 34,1% до 66,4% - у Латвії, з 27,8% до 58,1% - у Литві, з 55,7% до 77,5% у Румунії. За імпортними контрактами спостерігається схожа ситуація: частка імпорتنих операцій у євро порівняно з іншими збільшилась - 55,5% у 2001 до 70,8% у 2009 у Болгарії, з 66,6% до 68,5% у Чехії, з 53,9% до 59,1 (2008) у Естонії, з 44,5% до 66,1% у Латвії, з 38,3% до 52,8% у Литві, з 60,6% до 73,2% у Румунії, з 71,7% до 75,8% у Хорватії [2].

* кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Для України також характерно збільшення ролі євро у валютно-фінансових відносинах, хоча політика валютного курсу використовує як орієнтир для інтервенцій долар США і поки що не можна говорити про значне тяжіння української економіки до зони євро.

Незважаючи на відсутність динаміки зовнішньої торгівлі України з країнами зони євро, валютно-фінансова структура поточного рахунку платіжного балансу України свідчить про те, що з 2002 року частка поступово зростає у експортних та імпортних операціях з товарами і послугами, у доходах, отриманих українськими резидентами та трансфертах українських резидентів за кордон (див. таблицю 1). Хоча долар США залишається домінуючою валютою у валютно-фінансових відносинах України, проте роль євро постійно зростає.

Таблиця 1
Валютно-фінансова структура поточного рахунку платіжного балансу України

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	1 кв. 2010р.
Експорт товарів	4,2	5	5,5	6,7	8,8	8,9	10,9	12,1	10,3
Імпорт товарів	11,4	14,7	14	18,1	20,2	20,6	22	23,5	21,8
Експорт послуг	6,9	9,1	11,6	12,7	12,8	14,1	17,1	18,2	24,3
Імпорт послуг	7,1	13,2	17	21,4	23,9	28,2	31,4	35,8	32
Доходи в Україні	17,4	18,5	16,1	14,6	10,9	18,6	25,8	26	26,5
Доходи з України	24	23,4	16,9	12	8	9,6	8,4	8,7	9,1
Трансферти в Україну	34,4	36,5	39,8	31,7	25,4	24,9	28,8	45,4	28,7
Трансферти з України	18	23	28	22,9	28,3	33,9	26,5	24,7	37,5

Джерело: [4]

Орієнтація валютно-курсової політики на долар США призводить до того, що долар залишається домінуючою валютою в українських державних фінансах. З 2006 по 2008 рік частка зовнішніх зобов'язань уряду України, деномінованих у євро, біла незмінною на рівні 12%. З 2009 року частка євро зменшилась до 8%, склавши 4,25% на середину 2010 року. Необхідно зазначити, що частка долара США у зовнішніх запозиченнях уряду також радикально знизилась – до 28%, тобто позиції як євро, так і долара США у зовнішньому боргу знизились одночасно за рахунок переорієнтації запозичень на українську гривню через необхідність уникнути валютного ризику, що став очевиднішим через валютно-фінансову кризу 2008 року [3].

Долар США займає домінуючу позицію на валютному ринку України. На нього припадає 86% операцій на готівковому валютному ринку, а на євро – лише 12% у 2006 році. У 2001 році частка долара на міжбанківському валютному ринку склала 85%, а у 2006 році – 78%, частка євро – 8% і 16% відповідно, тобто роль євро у безготівкових обмінних операціях подвоїлась [4].

Частка євро постійно збільшується у депозитно-кредитних операціях українських компаній і фізичних осіб. Так, у 2005 році серед депозитів домогосподарств, залучених депозитними корпораціями, частка євро склала 6% (долар США – 35%), у 2006 – 7% (38%), у 2007 – 9% (29%), у 2008 – 14% (35%), у 2009 – 15% (37%). Частка євро у депозитах українських компаній склала у 2005 році 4% (22% у доларах США), у 2006 – 6% (23%), у 2007 – 5% (18%), у 2008 – 8% (27%), у 2009 – 10% (26%). Частка євро у кредитах нефінансовим корпораціям збільшилась незначно - з 5% 2005 році до 6% у 2009 році [3, с. 205-206].

Отже, хоча роль євро у валютно-фінансових відносинах України є невеликою порівняно з країнами ЦСЄ, Україна слідує загальній тенденції збільшення ролі євро у зовнішній торгівлі, валютних операціях, депозитних операціях. Орієнтація у валютно-курсовій політиці на долар США у порівнянні з країнами ЦСЄ, що тяжіють до зони євро, пояснює невелику роль євро в українських державних фінансах та кредитуванні.

Література:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. The International Role of the Euro. July 2010. European Central Bank [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/euro-international-role201007en.pdf>
3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
4. Національний банк України [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.bank.gov.ua